

آیا اوپک در شصت سالگی افول می‌کند؟

علی ششمی
اردکانی
کارشناس ارشد
اقتصاد انرژی

بسیاری از پدیده‌ها و موجودات زنده در شصت سالگی دوران پیری و افول را آغاز می‌کنند. سازمان کشورهای صادرکنندگان نفت هم امروز شصت ساله می‌شود. این سازمان در سپتامبر ۱۹۶۰ میلادی، پس از چند سال مذاکره بین ایران، ونزوئلا و عراق و عضویت شش کشور در عرصه جهانی به وجود آمد و در طول حیات خود به عنوان موفق‌ترین سازمان جهان سومی‌ها معروف شد و در غرب با خوراک فکری صهیونیستی آن را «کارتل نفتی و انرژی» و با مفهوم منفی معرفی می‌کردند. ۱۰ سال طول کشید تا جهان کم‌کم این سازمان نوپا را جدی بگیرد و اعضای آن به سیزده کشور برسد. در این فاصله اوپک صدرنشین اخبار جهانی شد و در دهه ۱۹۷۰ به هژمونی مطلق و هفتادساله آمریکایی- انگلیسی برجهان انرژی تا حدی پایان داد.

دوران شکوفایی اوپک مرده ریک عصر تکنولوژی در پدیده موتورهای درون سوز بود که با سوخت فرآورده‌های نفتی، که از سال ۱۸۵۷ تولید آنها تجاری شده بود رونق یافت. تولید انبوه اتومبیل بنزین‌سوز از آغاز قرن بیستم جای پایدار برای سوخت‌های نفتی در دادوستدهای جهانی ایجاد کرد که خود به ایجاد کارتل‌های نفتی در آمریکا و سپس دو کارتل دیگر نفتی در اروپا انجامید. با تولید انبوه اتومبیل برای یک قرن رشد سالانه تقاضا برای فرآورده‌های نفتی تضمین شد و بزرگ‌ترین انباشت‌های سرمایه در تاریخ اقتصاد جهان در صنایع انرژی را رقم زد. جایگزینی تدریجی سوخت‌های نفتی در نیروگاه‌های برق حرارتی و کشتی‌ها و خطوط راه‌آهن رشد تقاضا برای فرآورده‌های نفتی را در این یکصدساله دانامی می‌افزود.

با آغاز قرن بیستم ماشین‌های بخار زغال سنگ سوز بتدریج جای خود را به موتورهای درون‌سوز دادند که این رویکرد در میدان‌های نبرد نخستین جنگ جهانی رخنمون شد، چندان که رئیس جمهوری نامدار فرانسه مسیو کلمنسو، معروف به شیر اروپا در روزهای پایانی این جنگ به رئیس جمهوری آمریکا، نوشت: «آقای رئیس جمهوری به ما نفت برسانید، امروز یک قطره نفت، درمیدان‌های نبرد سرنوشت ساز، با یک قطره خون برابر است.»

در دهه هفتاد قرن بیستم، اوپک ارزش جایگزینی سوخت‌ها در افزایش قیمت نفت را نشان داد. تا آن زمان هژمونی نفتی آمریکایی قیمت بنزین را فقط مرتبط با هزینه‌های تولید آن می‌دانست و محاسبه می‌کرد. در این روش قیمت‌یابی هزینه تولید نفت را فقط در عملیات اکتشاف، استخراج، تصفیه و توزیع آن می‌دیدند و بدیهی است که هزینه و ارزش جایگزینی ذخیره‌های طبیعی نفت را منظور نمی‌کردند و آلودگی ناشی از افزایش گازهای گلخانه‌و تهدید حیات روی زمین و هوا را هم به حساب نمی‌آوردند.

در این دوران هژمونی آمریکا به‌دنبال بازسازی و رشد سریع اقتصادی در کشورهای صنعتی و نیمه صنعتی با تأمین سوخت نفتی ارزان و فراوان بود. آمریکا با کنترل بیشتر کشورهای نفت خیز که صنعتی نبودند و مصرف زیادی برای نفت خود نداشتند از صادرات عمده آنها یاری می‌گرفت تا نفت را به کشورهای مثل ژاپن و اروپایی‌ها بفروشد و بهای آن را در کنترل دلا بگذارد.

تشنگی نفتی دنیای صنعتی پس از دومین جنگ جهانی رشد پرشتابی داشت. عدم انطباق جغرافیایی ذخایر نفتی صادرکنندگان؛ دنیای صنعتی، مصرف کننده به انتقال سرمایه و تکنولوژی به‌کشورهای نفت خیز برای تولید هرچه بیشتر نفت انجامید. به‌این شکل انتقال‌ها تا نیمه قرن بیستم در ازای بخشی از بهای واقعی نفت تا نیمه دوم قرن بیستم ادامه یافت.

در همین زمان اوپک به‌وجود آمد و در نقش ثبات آفرینی در میزان عرضه و قیمت نفت تاحدی توانست روند انباشت سرمایه بین‌المللی را معکوس کند ولی آمریکا با فشار بر طرفین معاملات نفتی که فقط با دلار نفت را بخرند و بفروشند هژمونی دلاری در داد و ستدهای جهان به ارقام بی‌سابقه‌ای رساند.

متأسفانه با ذهنیت نوکیسه‌های حاکم بر کشورهای صادرکننده نفت و بویژه در خلیج فارس، که غربی‌ها آنها را نو-ووریش می‌خوانند، صاحب پترو دلارها می‌شدند که به اندازه کافی از آن برای توسعه صنعتی نمی‌توانستند استفاده کنند و در کشورهای صادرکننده نفت خام پترو دلارها به تولید و ایجاد اشتغال کافی تبدیل نشد. هرچند پترو دلارها اوج هژمونی غربی‌ها را در بازارهای جهانی می‌شکست ولی با ایجاد حاشیه نشینی برای مردم و توسعه فساد در حکومت‌ها در کشورهای صادرکننده نفت نیز به جنبش‌های توسعه‌خواهانه منجر می‌شد. جنبش‌های ملی شدن نفت در مکزیک (دهه ۱۹۳۰)، در ونزوئلا (دهه ۱۹۴۰) و در ایران (دهه ۱۹۵۰) به همگرایی کشورهای عمده صادرکننده نفت و ایجاد اوپک انجامید.

از آنجا که اوپک زاییده یک فرآیند ۶۰، ۵۰ ساله در اقتصاد جهانی بوده است نزول و افول آن نیز وابسته به ظهور و رشد تکنولوژی‌های جدید بویژه در تولید برق، حمل‌ونقل و فرآیندهای صنعتی است که خود نیز به یک دوره زمانی مشابه نیاز دارد.

سعدی نشسته بر دل مهری به روزگار
 بیرون نمی‌توان کرد الا به روزگار

با آغاز قرن بیست ویکم و افزایش آگاهی و اجماع جهانی در ارزیابی آثار منفی مصرف زیستی مصرف سوخت‌های فسیلی و نهضت‌های کاهش پراکنش گازهای گلخانه‌ای و خطرات آن بر حیات بویژه بر ریه‌های انسان و سایر جانداران و بر آب، زمین و جنگل به تکنولوژی‌های کاهنده مصرف سوخت‌های غیرفسیلی روی آورده‌اند؛ که با نزول سرمایه‌گذاری در موتورهای درون سوز رخ نمود شده است. در نتیجه بار بیش‌ترین بار، پس از ۱۴۰ سال رشد مداوم سالانه مصرف سوخت‌های نفتی، افزایش تقاضا در سال ۲۰۱۸ متوقف شد. ولی همزمان غیراوپکی‌ها توانستند تولید خود را از اوپکی‌ها بیشتر کنند؛ اما این دولت مستعجل بود چون با فرارسیدن پاندمی کرونا در نیمه دوم سال ۲۰۱۹ شاهد کاهش مصرف سوخت در سال ۲۰۲۰ مستقیم که فشار آن را را اوپکی‌ها و غیروپکی‌ها همزمان تجربه می‌کنند، چندان که تولید نفت غیرمتعارف در آمریکا کاهش یافته است. این کاهش شدت تقاضا برای فرآورده‌های نفتی به تثبیت نسبی قیمت‌های نفت و فرآورده در سطحی پایین‌تر از متوسط قیمت‌ها در سال‌های پیش از ۲۰۱۵ شده است.

از سوی دیگر، با کاهش درآمدهای پترو دلار، ولخرجی نوکیسه‌ها ته کشیده است، ولی مثل اینکه اوپکی‌ها دیر بی‌بی‌می‌برند که بر سر مرگی که تخم طلا می‌گذار، نباید منازعه کرد؛ چندان که نباید نگهداری از تخم طلا را فراموش کرد. وعده خداوند در قرآن کریم حق است که می‌فرماید منازعه نکنید که شکست می‌خورید و ناتوان می‌شوید. «ولا تَنازَعُوا فِتْنَتَهُمْ وَأَنتُمْ لَكِنَّا بِهْ عَاكِفُونَ» (تلك الأيام نادولها بین الناس)

و چنین است که این بازی منطقه‌ای کودکان خرسک باز، با رهبری معاویه بن سلمان و عمرعاص بن زاید، چوب آغاز افول اوپک را در شصت سالگی آن بر طبل و سرای جهان می‌کوبند. به گفته قرآن که گویا وهابی‌ها نمی‌خوانند آن را بفهمند: «تلك الأيام نادولها بین الناس»

بار تأسیس اوپک بر شانه‌های یک ایرانی

نخستین دبیرکل سازمان کشورهای فؤاد صادرکننده نفت خام (اوپک) فؤاد روحانی، یکی از مشاهیر برجسته یکصد سال اخیر ایران بود. روحانی در ۳۰ مهر ۱۲۸۶ خورشیدی (۲۳ اکتبر ۱۹۰۷ میلادی) در تهران متولد شد و در ۱۰ بهمن ۱۳۸۲ (۳۰ ژانویه ۲۰۰۴) در ۹۶ سالگی در لندن درگذشت.

فؤاد روحانی، تنها دبیرکل ایرانی این سازمان ۶۰ ساله بود که در طول خدمت خود طی سال‌های ۱۹۶۱ تا ۱۹۶۴ میلادی، دست‌نوشته‌هایی را به یادگار گذاشت که کامل‌ترین مجموعه آن را می‌توان در کتاب «ناگفته‌هایی درباره سیاست نفتی ایران در دهه پس از ملی شدن و یادداشت‌های فؤاد روحانی، نخستین دبیرکل سازمان کشورهای صادر کننده نفت (اوپک)» یافت. کتابی که در سال‌های اخیر با ویراستاری و پژوهشگری مشترک غلامرضا تاجبخش و فرح نجم‌آبادی منتشر شد و به بررسی سیاست‌های نفتی ایران یک دهه پس از ملی شدن صنعت نفت، خاطرات و خدمات روحانی به ایران و دیگر کشورهای عضو اوپک می‌پردازد.

شروع به کار دبیرکل ایرانی

در فوریه سال ۱۹۶۱ در کنفرانس دوم کشورهای عضو اوپک در کاراکاس، فؤاد روحانی قائم مقام رئیس هیأت مدیره و مدیرعامل شرکت ملی نفت ایران با حفظ سمت به اتفاق آرا به دبیرکلی سازمان انتخاب شد. انتخاب روحانی به دلیل شخصیت برجسته و دانش و تجربیات طولانی او در صنعت نفت و برخورداری ایران از تشکلی سازمان یافته در میان اعضا بود.

فؤاد روحانی پس از اتمام تحصیلات ابتدایی و متوسطه در مدرسه تربیت تهران، به خدمت در صنعت نفت ایران که در آن تاریخ در انحصار شرکت سابق نفت ایران و انگلیس بود در آمد و بزودی به خاطر هوش سرشار و تسلط به زبان‌های خارجی طرف توجه واقع شد (او به ۳ زبان فارسی، انگلیسی، فرانسوی تسلط کافی داشت و با زبان کلاسیک لاتین، ایتالیایی و عربی نیز آشنا بود و فوق لیسانس I.L.M. (حقوق) با درجه ممتاز از دانشگاه لندن داشت.

طرف دو ماه پس از انتخاب روحانی به دبیرکلی، او با تمهید مقدمات برای تأسیس دبیرخانه و تحصیل اجازه از دولت فدرال سوئیس به ژنو رفت. در جلسه فوریه سال ۱۹۶۱ شهر ژنو به خاطر بی‌طرفی کشور سوئیس و استقرار تعداد قابل ملاحظه‌ای از سازمان‌های بین‌المللی در این شهر به عنوان مقر دبیرخانه سازمان انتخاب شد. روحانی در ۳۰ سال بعد به مناسبت سی امین سالگرد تأسیس اوپک با مسئول انتشارات و تبلیغات اوپک در رومین داشت خاطره این ایام را چنین نقل کرده است: «در اوایل سال ۱۹۶۱ که به ژنو رفتم، در آنجا دفتری نداشتم. کنسولگری ونزوئلا در ژنو دفتری موقت در اختیار گذاشته بود. کارم را در همین دفتر شروع کردم و حدود یک ماه در این محل بومدم. به شهر برن رفتم و با مذاکره با وزارت امور خارجه سوئیس اجازه گرفتم دبیرخانه اوپک را در شهر ژنو دایر کنم ولی با اعطای مصونیت دیپلماتیک به اوپک موافقت نکردند... محل دبیرکل اوپک در ساختمانی نزدیک پل مون بلان در مرکز شهر ژنو قرار داشت و پس از قریب به یک سال به طبقه همکف ساختمانی نزدیک به مرکز اروپایی سازمان ملل متحد در ژنو منتقل شد. اما بعدها برای تحصیل مزایا و مصونیت‌های دیپلماتیک مقر این سازمان به وین پایتخت اتریش منتقل شد. درست در ژوئن ۱۹۶۵ که توافق‌های مشترک لطفی، دبیرکل وقت با برنوتو کرایسکی

وزیر امور خارجه وقت اتریش انجام شد. فؤاد روحانی در تمام طول مدت دبیرکلی، سعی کرده تا تصویری معتدل و معقول از اوپک برای جهان ترسیم کند و این موضوع در سال ۱۹۶۲ به صراحت در اطلاعیه وزارت خارجه انگلیس اشاره شده‌است. یادداشت‌های روحانی شامل مسائلی است که در فاصله چهارمین کنفرانس (خرداد ۱۳۴۱) و نشست مشورتی فروردین ۱۳۴۳ که هر دودر ژنو برگزار شد، اتفاق افتاد. مذاکراتی که با شرکت‌های نفتی و کشورهای عضو اوپک انجام داد، زمینه‌ای را فراهم کرد که سیستم امتیازی- که بیش از ۷۰ سال بر روابط بین شرکت‌های پر قدرت و کشورهای صاحب نفت در این منطقه حکمفرما بود- در طول مدتی کوتاه- حدود ۱۳ سال پس از پیدایش اوپک- به کلی از بین برود و او را باید از پایه‌گذاران این تغییرات دانست.

مرور آغاز اوپک با دبیرکل ایرانی

کتاب خاطرات روحانی از ۲۰ فصل و ۳ پیوست تشکیل شده که به دقت حتی به حواشی این پیدایش که در سال‌های اخیر برملا شده، می‌پردازد.

ویراستار در مقدمه کتاب درباره چگونگی دستیابی به یادداشت‌های فؤاد روحانی می‌نویسد: «اوراق شخصی روحانی در اوایل سال ۱۳۸۵ یعنی نزدیک به سه سال پس از درگذشت آن زنده‌یاد در یک کارتن سنگین وزن در

امریکا به دستم رسید.» (ص ۱۴) در فصل نخست می‌خوانیم که «بنا به دعوت طلعت شیبانی، وزیر نفت عراق، در روز ۱۴ سپتامبر ۱۹۶۰ (۲۳ شهریور ۱۳۳۹) نمایندگان از طرف چهار کشور عمده صادرکننده نفت، عربستان سعودی، ونزوئلا، کویت و ایران به بغداد رفتند و همراه با نمایندگان عراق برای بررسی نحوه مقابله دسته‌جمعی با اقدام‌های خودسرانه شرکت‌های نفتی دست به کار شدند و بدین ترتیب سازمانی به نام «سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک)» موجودیت یافت.» (ص ۳۹) کتاب درباره تأثیر «قطعه‌نامه‌های سه‌گانه اوپک» می‌نویسد که «پس از تأسیس اوپک، شرکت‌های بین‌المللی نفتی که به‌منافع خود را در خطر می‌دیدند در همه کشورهای عضو اوپک دست به اقداماتی مبنی بر «اصلاح اندیشی» اما تاوم با تطمیع و تهدید و ارباب زدن تا آنها را از ادامه شرکت در اوپک منصرف کنند. این اقدامات بویژه متوجه ایران بود چون از یک طرف ایران بعد از ملی شدن نفت بین کشورهای تولیدکننده نفت اهمیت خاصی داشت و از طرف دیگر دبیر کل اوپک، ایرانی بود.» (ص ۶۶)

فصل چهارم با عنوان «ادامه تلاش کشورهای عضو اوپک» در مقابل اقدام‌های کشورهای صادرکننده نفت با اشاره به حضور دیپلمات‌های آمریکایی آورده است: «سفیر ایالات متحده آمریکا در تهران، جولیوس هولمز، در گزارش ۷ فوریه ۱۹۶۳ (۱۸ بهمن ۱۳۴۱) به واشنگتن، از مذاکره‌ای پرده برمی‌دارد که شاه ایران در ۴ فوریه ۱۹۶۳ (۱۸ بهمن ۱۳۴۱) با او داشته و خطوط اصلی سیاست ایران در اوپک را به طور شفاف برای او تشریح کرده است. هولمز در این تلگراف می‌نویسد: «شاه می‌خواست مرا مطمئن سازد که ایران به دنبال ماجراجویی نیست، زیرا درس تلخ دوران مصدق را به خاطر دارد.» (ص ۸۱)

مذاکرات فؤاد روحانی با شرکت‌های نفتی در فصل پنجم آمده و نوشته شده: «شرکت‌های نفتی پس از حدود یک سال مقاومت در برابر خواسته‌های عضو اوپک برای گفت‌وگو درباره اجرای قطعنامه‌های اوپک به رغم کوشش‌هایی که با توسل به راه‌ها و

جلسه هیأت مدیره اوپک ۱۲ شهریور ۱۳۴۱ (۳۱ سپتامبر ۱۹۶۲) از چپ به راست: احمد سیدمر (کویت)، الجروشی (لبنی)، فؤاد روحانی (ایران)، فیمل السینی (رئیس روابط عمومی)، نمیر جودت (عضو دبیرخانه)، شمام کاظم (عربستان سعودی)، اومبرتو پیناوازا (ونزوئلا)، حسن کامل (قطر)

گزارش «ایران» ۶۰ سال با سیاست نفت

عطیه لیاف / ۶۰ سال پیش چنین روزی - ۱۴ سپتامبر ۱۹۶۰- نمایندگان پنج کشور تولیدکننده نفت یعنی ایران، عراق، کویت، عربستان سعودی و ونزوئلا در سالن الشعب بغداد گرد هم آمدند تا سازمان کشورهای صادرکننده نفت یعنی اوپک را تشکیل دهند. پس از آن، اوپک به‌طور رسمی شروع به «هماهنگی و یکپارچه‌سازی سیاست‌های نفتی کشورهای عضو و تعیین بهترین روش برای حفاظت از منافع آنها، به صورت فردی و جمعی» کرد و اگرچه در برخی از برهه‌ها ضعیف شد اما هنوز هم سرپای خود ایستاده است و با ۱۳ عضو کنونی خود برای ثبات بخشی به بازار

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در

خارجی این عرصه نظرات و خاطرات خود در شماره امروز که همزمان با ۶۰ سالگی اوپک کارشناسان می‌گویند، این سازمان ۶۰ ساله

نفت، تمام تلاشش را می‌کند. در این ۶۰ سال با یک هدف واحد دست به اجماع زده‌اند و صاحب‌نظران بازار نفت و انرژی قرار گرفته ادامه مسیر باید چه کارهایی انجام دهند. در